

118:6:74(67.)

unders
off. bok
spec

(67)

Högre realläroverket
på Norrmalm

TAL

HÄLLET VID

INVIGNINGEN AF NY BYGGNAD

FÖR

STOCKHOLMS HÖGRE REALLÄROVERK

AF

LÄROVERKETS INSPEKTOR

DEN 6 SEPTEMBER 1890.

STOCKHOLM

ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG

1890.

Konstbrygget
Hörs D. F. Gustavii
minskapsfullt
af
H. F. S.

TAL

HÄLLET VID

INVIGNINGEN AF NY BYGGNAD

FÖR

STOCKHOLMS HÖGRE REALLÄROVERK

AF

LÄROVERKETS INSPEKTOR

DEN 6 SEPTEMBER 1890.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG
1890.

Det är med glädje Realläroverket emottager det nya hus, som Stockholms stadsfullmäktige låtit bygga för detsamma. Ända från läroverkets begynnelse har det haft att kämpa emot svårigheter af många slag genom den olämpliga lokal, hvaruti det har varit inrymdt. Dessa svårigheter hoppas vi nu vara öfvervunna, och läroverket går dermed i yttre måtto en lyckligare framtid till mötes. Det är därför för oss ett behof icke mindre än en pligt att för det präktiga lärohuset till hrr stadsfullmäktige uttala en vördsam tacksägelse.

Vi veta väl att det icke är den ståtliga byggnaden, icke de goda och väl inredda lärosalarne, icke den goda materielen, som skapar ett godt läroverk. Allt sådant är hjälpmedel, af vigt utan tvifvel, men dock blott hjälpmedel för hvad som är läroverkets själ, de kunniga, i undervisningens konst dugliga och erfarna, de för sitt kall nitälskande lärarne, som, sjelfva en föresyn i karakter och hållning, veta att leda den dem anförtrodda ungdom i sanning och dygd. Der sådana lärare saknas, der hjälpa inga skolpalatser. Der de finnas, der bildas

under deras ledning dugande män, äfven om undervisningen lemnas i usla hybblen.

Och likväl glädja vi oss öfver det nya lärohuset. Den gode läraren kan naturligtvis uträtta mera, när de yttre villkoren äro gynsamma. Hans kraft kan mera odeladt egna sig åt det väsentliga i undervisningen, och undervisningens verkan förstärkes genom de goda hjälpmedlen. Och icke minst skatta vi det bevis på intresse för läroverkets arbete, som visar sig uti kommunens villighet att med frikostig hand derför göra de nödiga uppoffringarne. Detta intresse skall utan tvifvel för lärarne blifva en kraftig uppmaning att arbeta för läroverkets uppgift.

Hvilken är då denna uppgift? Den finnes uttalad i läroverkets tvenne namn: *ett högre allmänt läroverk; ett högre realläroverk.*

Hvarje läroverk skall meddela undervisning. Deruti äro de lika. De skilja sig främst i afseende å innehållet och omfånget af den undervisning, som meddelas. — All förnuftig verksamhet bestämmes af ändamål. Äfven för läroverken och deras undervisning är det ändamålet, som afgör undervisningens innehåll och omfång. Man ordnar undervisningen på det sätt, hvarpå man menar ändamålet bäst skall vinnas. — Ett läroverks ändamål kan vara att utbildta för ett visst kall, en viss lefnadsbana. Den undervisning, som meddelas, måste då, om den skall vara förnuftig, meddela de kunskaper, de färdigheter,

som för utöfvande af detta kall äro nödiga att äga. Gör läroverket icke detta, så har det förfelat *sitt* ändamål. Naturligtvis kan ingen undervisning, den må vara så fullkomlig, så praktisk som helst, skapa mästare i det kall, hvarför undervisningen förbereder. Mästare blir man först i erfarenhetens, i utöfvandets, d. v. s. i livvets skola. Hvad läroverket kan och bör gifva är blott vissa teoretiska och praktiska förutsättningar för kallet, på sin höjd några försöksöfningar i dessa förutsättnings tillämpning. Vi känna alla till detta slags skolor, som förbereda för ett visst kall. De kallas fackskolor, specialskolor. De kunna vara mycket speciela, så att det kall, för hvilket de förbereda, är strängt begränsadt, eller de kunna vara i någon mån allmännare hållna, så att flera kall inom dem kunna erhålla den nödiga förberedelsen. Det gemensamma för dem alla är att den undervisning, som meddelas, direkt syftar åt ett visst kall, ett visst slag af liffsuppgifter.

Ett sådant läroverk är icke det, inom hvars nya lokal vi nu äro församlade. Det lofvar ej att förbereda för något visst kall, så att den som genomgått läroverket skulle omedelbart vara färdig och rustad för detta kalls skötande. Och hvad läroverket icke lofvat att gifva, det får man icke undra på eller tadla det för, att det icke gifver. Läroverket är icke en special-, en fack-skola, utan ett *allmänt* läroverk, såsom äfven den öfverskrift, vi läst öfver

ingången till denna byggnad, uttryckligen uttalar. Ett *allmänt* läroverk! Men har då icke ett sådant genom sitt namn lofvat att förbereda till alla möjliga lefnadsbanor? Kan man då icke fordra, att den som genomgått ett sådant skall vara rustad för hvilken bana som helst? Man kan svara både nej och ja. Nej, ty det är en orimlighet att fordra, att ett läroverk skulle vara sådant, att den som genomgått det skulle vara försedd med specialkunskaperna till alla möjliga lefnadsställningar, skulle vara omedelbart färdig att sköta hvad som helst. — En skola med den uppgiften skulle väl ingen hinna med att gå igenom under den tidslängd, som äfven det längsta menniskolif upptager. Och det vore ju en komplett galenskap att sträfva efter färdighet i alla yrken, då det väl icke kan falla någon in att drifva dem alla, och den tid, man användt på att förvärfva specialkunskaperna och färdigheterna i dem man icke utöfvar, alltså blifvit temligen oförståndigt bortkastad. En fackutbildning är lämplig för den som skall egna sig åt facket; för alla andra är den af underordnad värde.

En läroanstalt med gemensam undervisning för lärjungar, som ämna sig till olika kall eller som ännu ej veta hvaråt de skola egna sig, måste naturligtvis meddela undervisning endast i sådant, som har ett mera universellt värde. Från hvilka synpunkter skall det bestämmas, hvilka ämnen äga ett sådant värde?

Med andra ord hvilka egenskaper skall det vetande äga, som förtjenar upptagas i läroplanen för ett läroverk, som gör anspråk på att vara allmänt? Svaret har gifvits och kan gifvas från olika synpunkter. Det finnes väl intet vetande, ingen kunskap, som ej möjligtvis kan blifva till gagn för hvem som helst. Men det råder dock härvid en stor skilnad. Det finnes sådan som, nödvändig för vissa lefnadsuppgifter, mer sällan behöfves af dem som icke egna sig just åt dessa. Andra äro åter af den art, att de flesta, kanske alla menniskor böra äga dem, antingen emedan de ingå bland dem, som räknas till allmän mensklig bildning, eller såsom praktiskt betydelsefulla för lifvet. Emellan dessa ytterligheter finnas naturligtvis oändliga gradationer.

Ser man saken från den direkta nyttans synpunkt, måste ett läroverk, som med rätta skall kallas *allmänt*, upptaga de kunskapselement, som af ena eller andra skälet ingå i den stora massans kunskapsbehof. Och ju mera undantagslöst behofvet af en viss kunskap är och ju oftare återkommande, desto kraftigare anspråk har, från denna synpunkt, den kunskapen på att varda upptagen i läroplanen för ett allmänt läroverk. Detta förstår hvar och en.

Kunskapen, betraktad från synpunkten af dess behöflighet i det praktiska lifvet, är emellertid egentligen blott ett medel, ett så att säga immaterielt verktyg att begagna af den menniska, som äger den.

Låtom oss nu tänka på människan, som skall tillägna sig kunskapen och begagna den. Hon är en varelse mottaglig för utveckling. Barnets idéverld är ringa och torftig, om den jämföres med den fullvuxne mannens. Och äfven mellan de fullmogna människorna, hvilken ofantlig skilnad i idéverldens beskaffenhet och omfattning! Men ju rikare idéverld, desto rikare lif i teoretiskt afseende. I praktiskt bestämmes visserligen lifvets rikedom af helt annat än idéverldens. Den sjelfuppoffrande pligtuppfyllelsen i kärlek är der det högsta af allt. — Till idéverldens rikedom kan och bör äfven undervisningen bidra. Den omgifvande naturen, dess mångfald, dess sammanhang, dess ändamålsenlighet, dess lagar af orsak och verkan m. m., hvilken källa till idéverldens riktande! Och människans lif, dess lagar, dess former och skapelser i forntid och nutid måste naturligtvis just för människan vara ett det rikaste bildningsmedel. Ju mera fulländadt i storartade skapelser, i följdriktighet, i harmonisk skönhet lifvet har utvecklats sig, desto större skatt af bildningsmedel är det för följande släkten. Men att föra in i kunskap om natur och människolif dertill bör undervisningen kunna mäktigt bidra.

Vidare, människan har anlag och förmögenheter. De kunna utvecklas, öfvas, skärpas, så att de verka med större kraft, snabbhet, säkerhet, klarhet. Hvad kan undervisningen åstadkomma härvid? Det är

tydligt att, om den kan något göra, så är det mindre sjelfva vetandet, som uträttar något, utan det är arbetet att tillägna sig och begagna sig af vetandet. Från denna synpunkt blir det derföre mindre viktigt att åstadkomma en viss kvantitet af kunskap än snarare att så ordna arbetet för dess tillägnande och begagnande, att det åstadkommer det största resultat af utveckling och skärpande af de menckliga förmögenheterna. Det är en andlig gymnastik, man vill åstadkomma, hvilken skall göra själskrafterna mera dugliga och snara att uppfatta, att reda, att systematisera, att abstrahera och sammanbinda och reflektera, likasom den kroppsliga gymnastiken afser att stärka och harmoniskt utbilda och göra spänstiga och lediga de lekamliga krafterna.

Kan då skolan göra dumma pojkar qvicka? Nej den konsten är beklagligen ännu icke uppfunnen. Är då hvarje pojke, som icke genomgått ett läroverk, i förmåga att uppfatta och tänka underlägsen alla de pojkar, som genomgått ett sådant? Ingalunda. Behållom jämförelsen med den kroppsliga gymnastiken. Vi veta alla, att den, rätt tillämpad, stärker och utvecklar kroppens krafter, alltså är nyttig. Men icke är derföre hvar och en, som flitigt gymnastiserat, en stark och frisk person. Han är naturligen friskare och starkare, än han eljest skulle varit, det är allt. Och icke är hvar och en, som icke fått kroppslig utbildning genom gymnastik, derföre en

svag stackare. Han har ej fått del af *ett*, och ett godt, medel för sin kropps utveckling. Men denna kan af andra skäl hafva blifvit god.

Det finnes utan tvifvel briljanta intelligenser, som fått ringa skolbildning. De väcka af det skälet gerna uppseende. Den stora begåfningen har der brutit sig fram på sina egna vägar, ofta dervid hjälpt genom gynsamma yttre bildande omständigheter. Man kallar sådana personer vanligen autodidakter, emedan de föga åtnjutit undervisning af andra. — Men det studium, de med föga eller ingen hjälp sjelfva idkat, har just derföre fordrat så mycket större ansträngning och så mycket mera öfvat själskrafterna.

Å senare tid har, som bekant, vaknat mycket intresse för slöjdundervisning i skolorna. Man har härvid understundom gått så till väga, att man låtit barnen undervisas i hvarjehanda handtverk af derom anmodade yrkesidkare. Skomakare, snickare, svarfvare, träskärare, korgflätare o. s. v. hafva lärt barnen sina respektive yrken. I somliga skolor har man haft flera, i andra färre arter af yrkesundervisning, allt efter råd och lägenhet. Detta tillvägagående har emellertid mer och mer fått maka åt sig för ett annat, hvars mest genomförda representant i vårt land väl är den numera verldsberömda slöjdundervisningsanstalten på Nääs i Vestergötland. Hvarken folkskolor eller högre allmänna läroverk äro,

säger man, några yrkesskolor, som skola utbilda snickare, skomakare o. s. v. Här är fråga om något helt annat, att nämligen genom användning af det bildningsmedel, som ett väl ordnad kroppsligt arbete utgör, åstadkomma en viss utveckling af vissa i skolorna förut nog förbisedda sidor af människan och hennes egenskaper. Handen skall utbildas i smidighet, ögat i skärpa, i uppfattning, hela människan i vana vid noggrannhet, ordning, sträfvan att äfven i det yttre åstadkomma det bästa möjliga o. s. v. För sådana ändamål har man såsom ett relativt lämpligt medel valt träslöjden, strängt ordnad efter pedagogiska grunder. Men hvad man afser att lärjungarne, män och qvinnor, skola lära, det är icke hufvudsakligen att kunna göra skärbräden och annat sådant smått och godt — sådant är saker, som man likasom får på köpet — utan en utveckling af människorna sjelfva i vissa riktningar.

Samma ställning, träslöjden innehar enligt Nääsmetoden, innehafva i undervisningsanordningarne flera andra ämnen. De äro valda icke blott derföre att de notiser de meddela äro behöfliga i lifvet utan äfven, någon gång mera, för den betydelse de äga såsom utvecklande och riktande människans idéverld eller såsom öfvande och styrkande hennes själsförmögenheter. Från de senare synpunkterna blifva de ämnen främst förtjenta att upptagas i en skolplan, hvilka på ena eller andra sättet mest bidraga att

utveckla sjelfva menniskan. Och fordran, att utvecklingen må blifva så vidt möjligt harmonisk och icke ensidig, kommer naturligtvis äfven att spela en vigtig rol vid valet af undervisningsämnen.

Jag har framhållit tre synpunkter, från hvilka man kan bestämma sitt val af de ämnen, som böra upptagas i läroplanen för ett allmänt läroverk, deras för människorna mera allmänt behöfliga innehåll, deras betydelse för utvecklande och riktande af människans idéverld, deras förmåga att öfva och stärka hennes krafter och förmögenheter. Och det är alls icke visst, att valet af ämnen blir detsamma, hvilkendera synpunkten man låter vara förherrskande. Och äfven om samma ämne skulle väljas, får sättet att undervisa deruti en olika färg, allt efter som jag har hufvudsakligen blott ett af de olika ändamålen eller flera, allt efter som det ena eller andra målet står fram för läraren såsom mest eftersträfvansvärdt. Det må tillåtas mig att belysa detta med några exempel. — Mången frågar hvad tjenar det till att tillhålla barnen att plocka växter och att examinera och pressa dem samt lära sig konstiga namn? Huru många hafva väl sedan i lifvet gagn af det der? — Kan nog vara att de fleste föga komma att begagna det vetandet. Men sysselsättningen dermed för in i kännedomen af växtverlden och bidrager därför till det idéverldens riktande, som deraf följer. Det skärper blicken för naturen, det vänjer till uppmärk-

samhet och noggrannhet i undersökning, till aktgifvande på likheter och olikheter o. s. v. Det är vigtiga sidor af den menckliga intelligensen, som uppfostras på den vägen.

I flera grenar af naturvetenskap kan man undervisa så, att man låter lärjungen plugga in det mesta möjliga af saknotiser, som kunna komma till gagns i lifvet. Men man kan ock gå till väga så, att man; mindre läggande an på att åstadkomma stora resultat i den riktningen, mera koncentrerar undervisningen på vissa lämpliga punkter och der går på djupet för att vänja lärjungen vid ett naturvetenskapligt betraktelsesätt och föra in honom i förståendet af naturens anordning och hushållning.

Man kan undervisa i aritmetik så, att man blott åstadkommer stor färdighet i de särskilda räknesättens praktiska användande. Kan lärjungen säkert och snabbt, om ock blott mekaniskt, begagna dem, så är utan tvifvel ett alls icke föraktligt mål vunnet. Denna hans kunskap är ett förträffligt verktyg för honom vid otaliga af lifvets förhållanden. — Men man kan äfven undervisa, i syfte att aritmetiken, denna rediga, strängt logiska vetenskap, skall öfva förståndet. Då måste man gå annorlunda till väga och söka att göra aritmetikens lagar begripliga för lärjungen och låta honom sjelf så mycket möjligt öfva sin skarpsinnighet att med slutledning utfinna den rätta vägen till problemens lösning. Utan tvifvel fordrar

den metoden mera tid, och har man intresse blott för den praktiska färdigheten i det mekaniska räkandet, så är det en förlorad tid. Men vill man utveckla människan och vill man lätta ett vidare framåtgående i kunskap, då är den senare metoden utan tvifvel att föredraga. — Att förstå ett språk samt kunna för det dagliga lifvets behof tala och skriva det är hvad det praktiska lifvet kräver. Det språket är för praktikens man det viktigaste, hvarför han i lifvet har mest användning. Men ett folks språk är ett det yppersta medel att komma in i det folkets idéverld och tankelif. Der kommer fram en annan synpunkt vid bedömande af språkens betydelse såsom undervisningsmedel. Studium af ett språks byggnad, dess former och lagar och det praktiska öfvandet deruti kan äfven vara en förträfflig tankegymnastik. Deraf analyserandet och grammatiserandet till och med vid undervisningen i modersmålet.

Detta är några exempel, kort antydda, ofullständiga, men kanske tillräckliga att belysa min mening. Jag tillägger, att jag dermed alls icke haft för afsigt att bryta stafven öfver vare sig det ena eller andra sättet att för undervisningen använda ämnena. Hvardera har sitt värde för sitt ändamål. — Innan jag lemna frågan om skolschema för ett allmänt läroverk, måste jag ännu åtminstone antyda ett par saker. Mången kunskap, nyttig, ja nödig i lifvet, passar icke för barnet. Det fordras ett visst mått af mognad för

dess emottagande och smältande. Och mycken kunskap, som kan passa för skolan, lämpar sig icke för dess tidigare klasser. En klok anordning af skolstoffet låter derföre i de lägre klasserna undångöras det arbete, för hvilket en större mognad icke är särskildt angelägen, men som kan emottagas af samt rikta och utveckla den barnsliga intelligensen. — Slutligen, man måste tillse, att uppmärksamhet och krafter ej för mycket splittras. Det är ju en lag för all verksamhet att endast koncentrerering gifver goda resultat. Man måste derföre koncentrera äfven undervisningen. Detta så, att man begränsar sitt val af ämnen, vid äfventyr att eljest mera förvirra än upplysa och utveckla. Klagan öfver mångläseriet i skolorna är ju äfven ofta hörd. Den är en anklagelse, att man redan har för många ämnen. Det är således nödvändigt att låta fara äfven sådana ämnen, som från en eller annan synpunkt kunde hafva ett allmännare värde. Men koncentrereringen innefattar äfven en annan fordran, den att undervisningen i de ämnen, som tagas med, grupperas kring vissa hufvudämnen, som gifva hållning åt det hela.

Med anledning af hvad jag nu sagt måste det vara ett fullkomligt förbiseende af ett allmänt läroverks uppgift och hvad det kan åstadkomma, när man klagat, att dess lärjungar icke äro hemmastadda t. ex. i lagarne för vexelkursen, i det dubbla Italienska bokhålleriet, i affärskorrespondens, eller såsom jag

en gång hörde en medlem af Svenska riksdagen i en af dess kamrar under en offentlig debatt tadlande anmärka, att de allmänna läroverkens lärjungar icke hafva studier i strafflagen. Nej i strafflagen liksom i många andra nyttiga ämnen gifver det allmänna läroverket ingen undervisning och kan efter sin natur icke göra det. Det gifver icke och kan icke gifva kunskap i allt möjligt, som det i framtiden kan visa sig af intresse för flere eller färre af dess lärjungar att veta. Den som genomgått ett allmänt läroverk är icke en färdig och för lifvets uppgifter fullmogen människa. Hvad som fattas honom för hans blifvande bana kan vara af det slag, att han behöfver idka specialstudier vid något fackläroverk, eller kan det som behöfves vara sådant att det bäst inhämtas genom att så småningom under praktiskt arbete föras in i yrkets detaljer och egendomligheter. Hvad det allmänna läroverket kan och bör gifva är ett visst mått af vetande af jag skulle vilja kalla det mera allmänt mensklig art, ett visst mått af vetande i sådant, som bör vara till gagn för hvem som helst, en viss idéutveckling, ett visst mått af vana och förmåga att använda sina förmögenheter. Och allt efter det olika sätt, hvarpå man ordnar det allmänna läroverket, kan blandningen af dessa resultat blifva olika, i det än tyngdpunkten lägges åt ena än åt andra hållet. Men det ligger i ett allmänt läroverks natur och i beskaffenheten af de medel, hvaröfver det för-

fogar, att den utveckling af tankelif och förmåga det bjuder är främst af teoretisk art, af betydelse för lösande af teoretiska uppgifter och för en teoretisk behandling af föreliggande frågor. Läroverken passa föga för utveckling i handlande i en på det yttre riktad verksamhet. Det låter sig icke förneka, att läroverksbildningen härutinnan lider af en ehuru oundviklig ensidighet, och att därför lärjungen med sitt vetande och den själsutveckling, han må hafva vunnit, dock ofta är åtminstone till en början litet bortkommen i det praktiska lifvet. Derföre är det ock, som icke sällan det praktiska lifvets män förklara den bildning, det allmänna läroverket gifver, förfehad. Undervisningen, säger man, är för litet praktisk. Om den anklagelsen emot skolorna och deras lärare är sann, beror på hvad som deruti ligger. För det praktiska lifvet kunde det kanske vara bättre, om skolan gäfve mera sakvetande, mera till omedelbar användning färdig kunskap, äfven om det skedde på bekostnad af den utveckling, skolan nu gifver. Är det detta anklagelsen afser, så kan åtskilligt sägas till dess förmån. Men eljest icke.

Skolan opererar hufvudsakligen med teoretiska medel och kan egentligen icke använda andra. Den kan med de medlen icke åstadkomma musklernas ihållighet och spänstighet, icke praktisk blick eller handlingskraft och beslutsamhet. Den som fordrar sådant af skolan, han fordrar orimligheter. Der en

tidig utveckling af sådana egenskaper är af större vikt än ett större mått af de kunskaper och de egenskaper, som skolan kan gifva eller befordra, der måste så ordnas, att skoltiden blir relativt kort, på det utvecklingen i det praktiska lifvets viktigaste egenskaper må blifva så tidig och fullständig som möjligt. Det är ju ock derföre, man begränsar tiden för folkskoleundervisningen. Teoretisk utbildning är god, men den är icke det enda goda, och för den som skall egna sig åt det praktiska lifvet är en annan utbildning fullt så viktig, den som skolan icke kan gifva. Och begränsar man skoltiden, måste man ock begränsa måttet af hvad som skall inhämtas såväl till ämnenas antal som omfång. Det finnes nu praktiska banor, för hvilka är af nöden ett större mått af teoretisk allmänbildning, än folkskolan kan gifva. De som vilja egna sig deråt äro hos oss hänvisade till de s. k. allmänna läroverken. Det mål, de läroverken för sig uppställa, är icke så litet högre än det hvartill folkskolan syftar. Deraf följer, att ordningen för ämnenas inträde i undervisningsplanen och i vissa fall äfven sättet för deras studerande bör vara i flera afseenden annorlunda i det allmänna läroverket än i folkskolan. Det måste derföre blifva en omväg och en tidsförlust att börja sina studier med att genomgå folkskolan för att sedan öfvergå till det allmänna läroverket. Men å andra sidan måste det vara en dumhet att föredraga ett allmänt

läroverks lägre klasser framför en folkskola för den som icke skall fortsätta i det förra läroverkets högre klasser. Folkskolan kan och bör gifva ett afslutadt helt, som såsom sådant bör vara af större värde än hvad å samma tid, som folkskolan upptager, kan vinnas i det allmänna läroverket af den som blott genomgår de lägre klasserna. Han får nämligen i så många afseenden blott begynnelser, som hafva sitt största värde i den fortsättning, som skulle följa men icke följer. Och det kan näppeligen vara skäl att ordna undervisningen i de allmänna läroverken med särskildt afseende att gynna det enfaldigt högfärdiga föredragandet af det allmänna läroverket framför folkskolan, eller, annorlunda uttryckt, att ordna det allmänna läroverket till skada för det mål, dit läroverket syftar, för att gynna dem som icke skola nå målet utan med största fördel för sig skulle sökt undervisning annorstädes.

Vårt läroverk kallas ett *högre* allmänt läroverk. Jag blott erinrar derom att tillägget »högre» icke betyder något annat än att det är fullständigt inom sin art i motsats till de lägre allmänna läroverken, som sakna flere eller färre af de öfre klasserna. Derom behöfver ej mera sägas. Vigtigare är att detta vårt läroverk har ännu ett namn. Det kallas ett högre *real*-läroverk och angifver dermed, att det tillhör en viss art af de allmänna läroverken. Real-läroverk! Namnet för tanken till det latinska ordet

res, ting, och dermed till det kroppsligt reela i världen. Ett sådant namn kan vara ett uttryck för att ett läroverks uppgift är att egentligen utbilda för de verksamheter, som förnämligast syssla med det materiella, och innehåller då en viss begränsning i det anspråk på att vara förberedande för hvilka lefnadsbanor som helst, som kan ligga uti dess namn af allmänt. Men benämningen realläroverk kan äfven utmärka något annat, att nämligen läroverket vill vinna målet, det mål det såsom allmänt äger, genom ett relativt större användande af de kunskapsarter, som angå tingen, det kroppsliga i världen. Båda dessa uppfattningar hafva ett visst berättigande. De behöfva ej stå i strid med hvarandra.

Jag har redan erkänt, att en undervisning, förträfflig såsom förberedelse för fortsatt teoretisk verksamhet, under vissa förutsättningar kan vara mindre lämplig såsom förberedelse till praktiska yrken. Äfven ett i sin art godt läroverk tillfredsställer icke alltid hvad ämnesvennerna till sådana yrken behöfva. De gamla gymnasierna och äfven med föga nämnda undantag de gamla skolorna gjorde nu intet afseende å det praktiska lifvet. Der undervisades alldeles öfvervägande i klassiska språk, teologi och någonting, som kallades filosofi. Hvad derutöver gafs, var i regeln obetydligt och underhaltigt. Knappt någon torde numera försvara dessa läroverk i deras

fordna anordning. Och hvad som är visst är att den bildning, de sökte gifva, icke var den man kunde önska för dem som egnade sig åt praktiska yrken. Men dessa yrken vunno så småningom större betydelse och deras utveckling var sådan, att deras drifvande allt mer kräfde äfven teoretiska förkunskaper. Dertill kom den stigande uppmärksamhet naturvetenskaperna tillvunno sig genom sin hastiga utveckling och sin tillväxande betydelse för lifvet. Man kunde nu operera på tvenne sätt. Man kunde reformera de gamla läroverken bland annat genom att i dem upptaga nya kunskapselement eller genom att stärka sådana, som förut ehuru i ringa mån der förekommo. Man har nog gjort så. Men då dessa läroverk fortfarande syftade egentligen åt fortsatt teoretisk verksamhet och i sitt val af ämnen och sin metod för deras behandling i väsentliga stycken deraf voro bundna, tillfredsställes ej på den vägen krafvet å en högre allmän bildning, passande för industriens, för det praktiska lifvets män. Så försökte man sig på att bilda läroverk med en ny anordning och ett nytt syfte, läroverk, som snart benämndes realskolor. För att ej blifva missförstådd, vill jag nämna, att dessa försök i sjelfva verket började, redan innan de gamla läroverken blifvit berörda af den nya tiden. Dessa nya läroverk hade till en början många drag af ett slags mera generelt anlagda yrkesskolor, syftande att ut-

bilda människor direkt för det praktiska lifvets kraf. Man ville gifva så mycket möjligt af tekniskt sakvetande, direkt nyttigt i lifvet, och upptog derföre också nog mycket af s. k. praktiska ämnen. Äfven undervisningsmetoden bestämdes af syftet. Redan tidigt förnummos emellertid protester emot den riktningen. Och den ensidiga nyttighetsprincip, som till en början velat beherrska realläroverken, kan numera anses såsom en pedagogiskt öfvervunnen ståndpunkt. Man började sålunda ordna realläroverken liksom parallelt med de gamla gymnasierna, så att, likasom de senare skulle gifva teoretisk allmänbildning lämplig för blifvande lärjungar vid universiteten, så skulle de förra gifva den allmänt vetenskapliga förbildningen för det praktiska lifvets män. Äfven i dessa skolor skulle gifvas icke blott ett visst mått af sakvetande, lämpligt för praktiska yrken, utan äfven en utveckling och utbildning i själsförmögenheter och idéverld, i viss mån jämför- lig med gymnasiernas. Men visserligen voro de ämnen, som i regeln förnämligast härför användes, matematik, naturvetenskap, lefvande språk, sådana, hvaraf man mera direkt kunde hafva gagn i lifvet. Flerahanda skäl gjorde emellertid en viss oklarhet och osäkerhet om den rätta organisationen. Så har mycket vacklande ägt rum hvilket ämne skulle anses vara hufvudämnet, kring hvilket de öfriga borde gruppera sig. I det hela torde man kunna säga att

utvecklingen gått i den riktning att, under det i början naturvetenskap och matematik spelade den alldeles förherrskande rolen, den, om jag så får kalla den, mera pedagogiska riktningen äfven framhållit språkundervisningen i bildande och utvecklande syfte. I detta afseende känner man till realläroverk, som i sin läroplan upptaga blott lefvande språk. Så bland annat hos oss. Men man känner äfven sådana, der undervisning meddelas i latin antingen såsom valfritt ämne eller såsom obligatoriskt, ehuru naturligtvis till mindre omfång och i viss mån äfven med annat mål än i de egentliga latinläroverken. Slutligen har ock skapats en mellan- skolform, som just på senare tid framträdt med stigande anspråk, de s. k. realgymnasierna, skolor, som kanske närmast äro att jemföra med vår s. k. B-linie.

Så hade man då två hufvudslag af allmänna läroverk, icke väsentligt skilda i afseende å att jag så må säga den formela arten af den bildning de ville åstadkomma, men olika i viss mån i afseende å ämnena, hvaruti der undervisades, samt den relativa vikt, som tillades vissa af dem, och till följd deraf äfven i fråga om denna bildnings innehåll; olika äfven i afseende å de lefnadsbanor, hvartill utvecklingen närmast syftade.

Men hvarför skola realläroverken utbilda blott för de praktiska yrkena? Är det så visst, att den

utbildning, som gör lämplig för universitetsstudier, vinnes blott genom ett djupare studium af döda språk? Må vara att en viss kunskap i dessa ännu så länge är behöflig för vissa lefnadsbanor — ehuru den utveckling, den allmänna bildningen och vetenskapen på senare tid tagit, väsentligen minskat äfven detta behof — den kunskapen kan väl vinnas efter skoltidens slut, likaväl som man efter skoltiden inhämtar många andra ämnen, som icke förekomma på skolschemat. Hvarföre då låta de klassiska läroverken vara de enda, som lemna tillgång till vissa lefnadsbanor, för hvilka universitetsstudier äro villkoret?

Sådana frågor läto snart höra sig och voro helt naturliga. All sann kunskap vidgar själens synkrets, riktar dess idéverld. Allt själsarbete öfvar själens krafter. Hvarje studium, framförallt om förnuftigt ordnadt, kan derföre förbereda för fortsatt studium äfven af högsta art. Intet ämne kan sägas hafva monopol i det afseendet. Naturligtvis är det olika horisonter å vetandets himmel, hvartill blicken riktas genom olika vetenskaper. Och det är utan tvifvel så, att likasom ett ignorera af vetenskaperna om den yttre världen gör bildningen skef, så å andra sidan skapar ett uteslutande sysslande med kunskapen om de yttre ting en ensidig bildning, hvars förallmänligande alls icke kan vara önskvärd. Men realläroverken gifva ju äfven kunskaper, som

röra sig omkring människan, hennes skapelser, formerna för hennes lif. Och det blir dock svårt att försvara, att kunskapen om just ett visst folks lif, afspegladt i dess språk, skall vara ett oeftergifligt villkor för ett fruktbringande studerande. — Vidare, det ena ämnet kan mera än det andra egna sig för ett visst slag af tankegymnastik. Men i fråga om ämnen af sammå art kan det aldrig blifva tal om mera än en gradskilnad. I hvad mån det ena ämnet mera än det andra lämpar sig för ett visst slag af utbildning, derom kan man resonera på grund af teoretiska betraktelser om ämnenas natur och egenskaper samt den inverkan ett visst slags sysslande dermed bör utöfva å den arbetande. Säkrare blir dock att låta erfarenheten tala. Äfven om så är, att de döda språken hafva ett relativt stort värde såsom bildningsmedel, så hafva de ämnen, som realskolan använder, i stället den fördelen att vara af mera omedelbart gagn för det praktiska lifvet. Hvarföre då till förmån för latinskolorna monopolisera universitetsstudierna och universitetsbanorna? Hvarföre ej låta realläroverkens lärjungar äfven i den riktningen visa hvad den bildning de fått kan duga till?

Nåväl! Rätt att idka universitetsstudier har då hos oss aldrig förnekats realstudenten. Hvad som hos oss varit och är omtvistadt är om och till hvilken grad en sådan behöfver inhämta någon klassisk bildning för att få aflägga vissa universitetsexamina.

Det torde vara bekant för flera af de närvarande, att jag hyser den åsigt, att icke oväsentliga förändringar till realstudenternas förmån i det afseendet redan nu kunna vidtagas. Sannolikt kan man framdeles gå ännu längre. Jag håller till och med ganska möjligt, att vetenskapernas onekligen fortgående emanciperung från klassiciteten kan gå derhän, att ett radikalt omordnande af våra latinläroverk blir befogadt. När den åtgärden vidtages i öfriga kulturländer, *då* hafva vi visserligen intet skäl att blifva efter. Allt sådant är emellertid frågor, på hvilka jag icke har för afsigt att nu närmare inlåta mig. Min framställning har endast pekat derhän, att ett allmänt realläroverk numera gör anspråk att kunna gifva allmän bildning icke blott åt det praktiska lifvets män utan äfven åt dem som komma att egna sig åt universitetsstudier.

Detta dubbla anspråk är både en styrka och en svaghet. En styrka, ty det kan skaffa läroverket lärjungar med mer teoretisk anläggning och teoretisk håg, hvilka eljest förnuftigtvis blott borde välja ett klassiskt läroverk; en styrka, ty det bereder lärjungarne möjlighet att först senare bestämma den bana, åt hvilken de vilja egna sig. — Men det dubbla anspråket är på samma gång en svaghet. Den som har blott *ett* mål, han kan gå rakt på detsamma, han kan välja just den väg och de medel, som direkt och säkrast leda till detsamma. Den som

har flere, hans gång blir mera obestämd och vacklande. Han får icke alltid välja hvad som bäst skulle föra till det ena målet, ty det skulle kanske leda honom från det andra, och så blir det hela lätt ett kompromissande, som är allt annat än till gagns för någotdera. Och i denna ställning stå våra realläroverk. — Det är väl få sakkunniga, som t. ex. anse anordningarne för språkundervisningen derstädes vara lämpliga, om man syftar åt universitetet. Det är sålunda hänsyn till det praktiska lifvets kraf, som anses utgöra hindret att låta fransyskan tidigare inträda i lässchemat med uppskjutande af engelskan till ett senare stadium. Å andra sidan är det intet tvifvel, att hänsyn till universitetsbildningen är till hinders för de lämpligaste anordningarne för lärjungar, som skola utgå i handeln eller andra yrken. Det är denna hänsyn som gör, att språkundervisningen icke mera än som sker lägger an på att främst gifva lärjungarne förmågan att för det dagliga lifvets behof i tal och skrift behandla de vanliga kulturspråken. Äfven eljest skulle anspråket på tekniskt sakvetande kunna mera tillfredsställas, om man blott tänkte på yrkena. — Man klagar, att skolan för länge kvarhåller de ynglingar, som skola egna sig åt det praktiska lifvet. Jag tror att det mången gång icke saknas skäl för denna klagan. Ett par års tidigare avslutande af skolkursen

skulle för de lärjungarne och deras praktiska utveckling vara en stor fördel. Men sådant är icke möjligt, när realläroverkets undervisning tillika skall vara ordnad så, att den skall gifva en bildning, jämförlig med den, som från latinläroverken gifver tillträde till universiteten. Det dubbla anspråket, skelandet åt tvenne håll, har nog sina stora olägenheter. — Och det är icke blott härutinnan, som realläroverket har en svår ställning. Det är på flera sätt sammankedjadt med latinläroverken. De båda måste derföre i undervisningsplan och anordningar göra afseende på hvarandra, hvilket naturligtvis för båda blifver ett band, som ofta nog är till hinder för de anordningar, som hvartderas egenomliga natur skulle göra till de lämpligaste. — Ännu ett. — Realläroverken med deras nuvarande syfte och mål äro jemförelsevis nya. Man må derföre icke undra på om det någon gång förmärkes ett vacklande, ett trefvande, innan man hinner till säkerhet och klarhet. Sådant får ej läggas lärarne till last. Det ligger i naturen af allt nytt, som vill arbeta sig fram.

Realläroverket har således sina svårigheter, det dubbla målet, bandet genom förhållandet till läroverk af annan art, behovet att gå nya delvis föga försökta vägar, en lagstiftning, som hittills varit dess lärjungar nog obevågen. Men det behöfver icke se

framtiden an med missmod. Det väntar att lagstiftningen snart skall göra det större rättvisa. Det hoppas, att den tid skall komma, då äfven eljest de yttre förhållandena skola blifva sådana, att dess ställning blir klarare och mindre bunden. Och det ökar sin erfarenhet för hvarje dag. Dess vänner behöfva derföre icke och böra icke känna någon afund eller någon ovilja emot den äldre system, det klassiska läroverket. Det finnes rum för dem båda. Den enda kamp, som dem emellan höfves, är kampen af en ädel täflan, att hvar och en med sina medel och på sina vägar må göra det bästa möjliga för det uppväxande slägtets utveckling i kunskap, i gudsfruktan, i sedlighet och medborgerliga dygder, det bästa möjliga för vårt fäderneslands framåtgående på den menskliga odlingens väg.

Att detta vårt läroverk i det arbetet må fullgöra sin bestämmelse, dertill bedja vi om din välsignelse, du allgode Gud, all godhets källa. Gif att den ungdom, som här samlas för att få kunskap, må vara törstande efter sanning och vetande och vara det för att dermed verka det som godt är! Gif städse lärare, som älska ungdomen och som genom undervisning, tukt och exempel befordra dess sanna väl! Gif, att frid och samdrägt, inbördes aktning och förtroende må råda inom dessa murar! Gif fördragsamhet och tålmod med fel af mensklig skröp-

lighet och svaghet! Gif Du alla en lefvande gudsfruktan och en ren och god vilja! Gif att detta läroverk må i en framtid ihågkommas till välsignelse af dem som här få sin bildning, och blifva till heder och bättnad för vår stad och vårt land!

